

Herwonnen gedrevenheid

“Het was een prachtige toespraak, maar politiek bent u fout”. Die woorden krijgt Wilfried Martens na zijn examentoespraak over het federalisme van zijn leraar retorica te horen. Al tijdens zijn jeugd is Martens ervan overtuigd dat een federale structuur de beste oplossing voor zowel Vlaanderen als België is. Heel zijn politieke loopbaan staat dan ook in het teken van de verwezenlijking van die plannen. Na bijna 12 jaar onafgebroken aan het hoofd van de Belgische regering te hebben gestaan, heeft hij een groot deel van zijn doelen bereikt en vindt hij in het Europees Parlement een nieuwe uitdaging. Vandaag is hij nog steeds voorzitter van de Europese Volkspartij en maakt hij in zijn overvolle agenda een moment vrij voor toekomstige journalisten. Een portret van één van de meest belangrijke figuren in de recente politieke geschiedenis van België.

Wilfried Martens wordt op 19 april 1936 geboren in Sleidinge, Oost-Vlaanderen. Daar brengt hij ook zijn kinderjaren door. Wanneer in 1943 zijn vader sterft, blijft zijn moeder met vijf jonge kinderen achter. In 1949 start hij – dankzij een fonds voor ‘meerbegaafden’ – in het eerste jaar van de Grieks-Latijnse humaniora in het Sint-Vincentiuscollege van Eeklo. Op datzelfde college richt hij de ABN-kern op. Voor de jonge Martens is het spreken van correct algemeen beschaafd Nederlands een uiting van de Vlaamse identiteit, niet van Vlaams extremisme. Het gezin Martens was trouwens geen

flamingant gezin. Wilfried Martens leert de Vlaamse beweging via andere kanalen kennen. “Niemand van onze familie is ooit actief geweest in de Vlaamse beweging. Ik heb het wezenlijke van de Vlaamse beweging in het college leren kennen, ik kende dat niet van thuis uit. Bovendien werd ik zeer jong lid van de jeugdbeweging die een katholieke actiebeweging was, namelijk KSA-jong Vlaanderen. Vanuit die achtergrond ben ik heel vlug overtuigd geraakt dat er in België een federaal systeem moest worden ingevoerd; ook vanuit de centrale van de ABN-actie kreeg ik alle informatie over federalisme. In mijn laatste jaar hield ik er als examen voor retorica dan ook een toespraak over.” De reactie van zijn leraar is bekend: het is een goede toespraak maar de inhoud ervan is niet politiek correct. Dat toont nog maar eens aan hoe revolutionair de federalistische gedachte in die periode was.

In 1955 trekt Wilfried Martens naar de katholieke universiteit van Leuven om er rechten te studeren. Hij blijft zich inzetten voor de Vlaamse beweging en wordt lid van het Hoogstudentenverbond voor Katholieke Actie en Universitas. Binnen Universitas wordt hij geïnspireerd door professor Albert Dondeyne, die de Vlaamse beweging in een ruimer geheel situeert. Toch voelt hij zich meer betrokken bij het meer nationalistische HVKA. In 1957 groepeerde hij de Vlaamsgezinde jeugd- en studentenbewegingen in de strijd voor een Vlaamse dag op expo '58. Zelf kan hij niet deelnemen aan de Vlaamse dag omdat hij moet blokken voor zijn examens, maar toch voelt hij zich die zesde juli erg betrokken: “Ik heb de ganse reportage beluisterd op de radio en dat was voor mij zeer emotioneel”.

Na zijn studies gaat de Vlaamsgezinde Martens werken voor de Vlaamse Volksbeweging. Binnen die beweging organiseert hij mee de twee Vlaamse marsen op Brussel en zet hij zijn ideeën over het ‘unionistisch federalisme’ uiteen. Dat laatste

doet hij tijdens een VVB-congres in Antwerpen. Volgens Martens was dat congres zeker geen gemakkelijke opgave: “een ruime vleugel van de VVB bestempelde het als politiek veel te gevaarlijk. Federalisme was niet de taak van de VVB, die boven de partijgrenzen stond, maar van de Volksunie.” Martens zet toch door en baseert zijn toespraak op het boek ‘Etude sur le fédéralisme’, waarin de essentiële elementen voor het federalisme worden beschreven. In Wallonië verdedigden een aantal organisaties het federalisme, maar in Vlaanderen was het denkwerk daarover eerder beperkt. De reacties op zijn uiteenzetting zijn dan ook zeer uiteenlopend en de VVB wordt verweten de spreekbuis van de Volksunie te zijn. Tegen alle verwachtingen in wordt Martens echter geen lid van de Volksunie. Hij beseft dat als hij zijn plannen wil realiseren, hij binnen een machtige partij moet kunnen werken en kiest begin 1965 voor de CVP.

Binnen de CVP werkt hij zich al snel naar de top: in 1967 wordt hij jongerenvoorzitter, twee jaar later algemeen voorzitter en in 1979 wordt hij voor de eerste keer premier. Twaalf jaar lang zal hij bijna onafgebroken aan het hoofd van de regering staan. In die twaalf jaar voert hij twee staatshervormingen door en legt hij de basis voor een derde. Op de vraag of hij het niet erg vindt dat hij niet zelf de derde fase van de staatshervorming heeft kunnen voltooien, antwoordt hij met grote gebaren: “Wat is nu het belangrijkste aan een huis? De fundamenten of het dak?” Naast het succes van de staatshervormingen, doorworstelt hij verschillende crisissen zoals de staalperikelen, de kernraketten, de Voeren-kwestie en de abortuskwestie.

In de periode dat hij aan het hoofd van de regering staat, ontwikkelt hij een bijzondere relatie met koning Boudewijn. Twintig jaar lang, eerst zeven jaar als CVP-voorzitter en dan twaalf jaar als eerste minister, voert hij uitgebreide gesprekken met de vorst. Sommigen verwijten Martens dat de koning een te grote invloed had, maar die kritiek weerlegt hij gedreven. “Boudewijn is er nooit in geslaagd een wet die door Kamer en Senaat was goedgekeurd, tegen te houden. Een voorbeeld daarvan is de abortuswet, maar ook de verschillende staatshervormingen die zijn doorgevoerd. Ondanks het feit dat Boudewijn er niet echt enthousiast over was, zou de koning zich nooit tegen een grondwettelijke meerderheid verzetten. Hij bleef perfect binnen zijn rol.”

Zonder aarzelen noemt hij zijn vijfde regering (1981-1985) zijn grootste succes als eerste minister. “De grote kracht van die regering was dat het een beperkte regering was die bestond uit ministers met beslissingskracht die niet om de haverklap naar hun partijvoorzitters moesten bellen. Bovendien kon die rooms-blauwe regering gedurende twee jaar met bijzondere machten regeren waardoor belangrijke beslissingen snel konden worden genomen. Op die manier werden de devaluatie van de Belgische frank en de opschorting van de automatische indexering mogelijk en werd het herstelbeleid in gang gezet.” Het verwijt dat hij tijdens die periode boven het parlement regeerde, weerlegt hij met klemtoon: “Ik ben nog nooit zoveel met het parlement in debat geweest als in die periode”.

Het einde van zijn laatste regering duidt hij als zijn grootste mislukking aan. Hij heeft spijt dat hij tijdens de wapencrisis niet eerder het ontslag van de regering heeft aangeboden. “Ik had toen op een bepaald moment kunnen zeggen: nu is het

gedaan! Als ik dat had gedaan, dan had ik betere kansen gehad bij de verkiezingen, maar had ik wel een formele breuk met de socialisten veroorzaakt, en had ik geen regering meer met ze kunnen vormen. “ Hij offerde zichzelf dus op, maar als hij het over de wapencrisis heeft, klinkt Martens toch wat verbitterd.

Die bittere toon verandert echter weer in gedrevenheid als hij over zijn Europese carrière praat. Wilfried Martens is een heel pak jonger dan Kohl, Schmidt, Giscard d'Estaing en Mitterand. Toch behoort hij tot die generatie van politiek verantwoordelijken die de oorlog nog meegemaakt heeft en dat heeft zijn Europees denken beïnvloed. Vanuit die gedachte richtte hij mee de Europese Volkspartij op. Sinds 10 mei 1990 is hij voorzitter van de Europese Volkspartij en bovendien was hij ook een tijd fractievoorzitter van de partij in het Europees Parlement. De EVP was volgens hem dé drijvende kracht achter de eenheidsmarkt en de eenheidsmunt.

Martens ziet de toekomst van de Europese Unie redelijk optimistisch in. “De Europese grondwet is al door 18 van de 25 lidstaten goedgekeurd en ik ben ervan overtuigd dat de andere landen zullen volgen.” Bij een mogelijke toetreding van Turkije ziet hij geen onoverkomelijke problemen. Voor de moslims is een verwijzing naar God geen enkel probleem, maar Martens beseft wel dat een verwijzing naar de christelijke waarden moeilijker zal zijn. Over de uitbreiding van de Europese Unie in Oostelijke richting, is Martens duidelijk: “De toetreding van de Oost-Europese landen was een absolute noodzaak. Het was een risico, maar de toetreding van die landen betekent het herstichten van Europa, een Europa na Oost en West. Die landen hebben meer dan 40 jaar onder een communistisch bewind geleefd en hebben hun politieke en democratische ethiek nog onvoldoende aangepast, maar ik twijfel er niet aan dat ze dat zullen doen. Die landen behoren essentieel tot de EU, maar het verloopt veel moeilijker dan gedacht.” Ondanks het Europese optimisme, beseft Martens wel dat de Europese Unie voor de gewone burger te bureaucratisch en ingewikkeld is geworden. “Het systeem moet transparanter worden om zo begrijpelijker te worden en de burgers te overtuigen.” Voor de Europese Unie wil hij zich blijven inzetten.

Vandaag is Wilfried Martens 70, maar hij is nog even geëngageerd als op zijn achttiende. Ondanks de gezondheidsproblemen in zijn jeugd en een open hartoperatie in 1983 straalt hij veel energie uit. Na een lange en slopende nationale loopbaan, heeft hij in de Europese Volkspartij een nieuwe uitdaging gevonden. Dat merk je aan de manier waarop hij over die twee periodes spreekt. Als hij over zijn carrière als premier praat, neemt hij een defensieve houding aan, gesticuleert hij druk en klinkt hij wat verbitterd. Over Europa spreekt hij met veel meer enthousiasme, daar zou hij uren kunnen over doorgaan. Europa is zijn nieuwe roeping en het stoort hem duidelijk dat de EU zo weinig positief in de actualiteit komt. Dat is een boodschap die hij aan toekomstige journalisten wil meegeven.